

Marcin Majewski, *Pięcioksiąg odczytany na nowo. Przesłanie autora kapłańskiego (P) i jego wpływ na powstanie Pięcioksięgu* (Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie. Wydawnictwo Naukowe 2018). 393 s. PLN 99.00. ISBN 978-83-7438-651-7 (druk); 978-83-7438-652-4 (online)

KRZYSZTOF PILARCZYK

Instytut Religioznawstwa, Uniwersytet Jagielloński
e-mail: krzysztof.pilarczyk@uj.edu.pl
ORCID: 0000-0001-9283-1204

Żydowski Pięcioksiąg, nazywany po hebrajsku *Chamisza chumszei tora*, stanowiący pierwszą część *Tanachu*, zbioru pism świętych judaizmu, a zarazem część Biblii chrześcijańskiej, jest przedmiotem badań prezentowanych w niniejszej książce. Autora szczególnie interesuje wpływ izraelskiego środowiska kapłańskiego, które nazywa umownie „autorem kapłańskim”, choć kryje się za tym terminem rozumienie korporatywne, na jego treść i formę oraz stopnie odpowiedzialności za powstające dzieło literackie, będące nośnikiem przekazu religijnego na różnych etapach dziejów starożytnego Izraela.

Drogę do poznania genezy i kształtowania się Pięcioksięgu w wymiarze literackim i teologicznym wyznaczali w polskim piśmiennictwie w ostatnim półwieczu głównie: Stanisław Łach, Stanisław Wypych, Alfred Cholewiński (zapomniany przez autora), Lech Stachowiak, Hugolin Langkammer, Tadeusz Brzegowy, Stanisław J. Synowiec, Ryszard Rubinkiewicz, Andrzej Kondracki, Janusz Lemański, Zdzisław Pawłowski, Antoni Tronina. Od pewnego czasu dołączył do nich Marcin Majewski, potwierdzając udział w tym nurcie badawczym niniejszą książką.

Dr Marcin Majewski jest teologiem – biblistą, wykładowcą Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Specjalizuje się w egzegezie i teologii Starego Testamentu oraz językach biblijnych (zwłaszcza hebrajskim i innych języków Kanaanu). Wywodzi się z dość konserwatywnej szkoły biblistycznej ks. prof. Tadeusza Brzegowego, ale od poglądów swego mistrza znacznie odchodzi. Znany jest także jako popularyzator wiedzy biblijnej. Przynależy do Stowarzyszenia Biblistów Polskich i Polskiego Towarzystwa Teologicznego oraz jest współpracownikiem Polskiego Centrum Sydonologicznego. W swoim dorobku naukowym ma trzy książki oraz liczne artykuły. Wsparciem dla jego badań było uzyskanie grantu Narodowego Centrum Nauki „Nowe rozwiązania kwestii przesłania materiału kapłańskiego (P) w Pięcioksięgu” (2013-2017). Autor

książki posiada zatem wszelkie kompetencje do podjęcia wyzwania naukowego, jakie sobie w pracy postawił.

Recenzowana praca składa się z siedmiu rozdziałów poprzedzonych wstępem i zwieńczonych krótkim zakończeniem, wykazem skrótów oraz bibliografią załącznikową. Układ pracy, a co za tym idzie – jej koncepcja, są logiczne i spójne. W rozdziale pierwszym ukazuje zarys historii badań nad Pięcioksięgiem i wyłonienie się hipotezy wskazującej na aktywny wpływ środowiska kapłańskiego na poszczególne etapy kształtowania się Tory (rozumianej w wąskim znaczeniu jako Pięcioksiąg). W drugim – kreśli zasadnicze cechy piśmiennictwa kapłańskiego. W rozdziałach od trzeciego do szóstego charakteryzuje poszczególne elementy swoistej „teologii” kapłańskiej: (3) obraz Boga, antropogonię i kosmogonię, (4) nowe przymierze po ukaraniu ludzkości potopem, (5) przymierze z Abrahamem i rysy religii patriarchów z jej rytuałem, (6) ingerencję Boga Jahwe w dzieje proto-Izraelitów, wyrażoną wyprowadzeniem ich z niewoli egipskiej, oraz ustanowienie sanktuarium – znaku Bożej obecności w wybranym ludzie. W końcu w ostatnim rozdziale przedstawia historyczny i literacki kontekst aktywności pisarskiej izraelskiego środowiska kapłańskiego; w pewien sposób dopełnia tym rozdział drugi, dodając do niego wnioski wypływające z rozdziałów 3-6. Z jego badań wynika, że to, co w biblistyce umownie nazywa się dokumentem kapłańskim (P), „nie jest ostatnim i wtórnym źródłem Pięcioksięgu, ale odpowiada za syntezę różnych jego tematów [...]” (s. 12). W sposób przekonujący wykazuje, że to, co wcześniej w dużej mierze przypisywano Jahwiście lub Deuteronomiście, należy traktować jako zasługę autora kapłańskiego, który w największym stopniu przyczynił się do literackiego i teologicznego uformowania Pięcioksięgu. W nim M. Majewski upatruje twórcę historii zbawienia, nowej koncepcji przymierza, powiązania teologii stworzenia z soteriologią, literackiego zespolenia przekazów o początkach Izraela i powiązaniu ich z tzw. prehistorią biblijną.

Ambicje autora książki idą niekiedy niezwykle daleko. Zapowiada on we wstępie, że szczegółowo przeanalizuje materiał kapłański z Pięcioksięgu pod kątem „światopoglądu, zwłaszcza wyrażonych idei i koncepcji teologicznych” (s. 12). W rzeczywistości takich źródłowych analiz w przedłożonej książce nie odnajdujemy, co prowadzi do wniosku, że mamy do czynienia raczej ze studium historiograficznym, co w niczym nie umniejsza jej wartości. Sam fakt, że autor obejmuje swym zainteresowaniem olbrzymi materiał w aspekcie historiograficznym, w zasadzie trafnie wybierając z niego najważniejsze pozycje, które wyznaczały nowe kierunki w biblistyce zajmującej się Pięcioksięgiem, zasługuje na uznanie i skłania do wysokiej oceny merytorycznej jego wieloletnie badania. Autor wykazał się w książce erudycją i zdolnością krytycznej oceny wyników badań podejmowanych zwłaszcza w minionym 150-leciu. Od czasu do czasu dał także wyraz własnym poglądom przez włączenie się w toczone dyskusje

i prezentacje swoich osiągnięć naukowych w zakresach, którymi się zajmował. Uważam, że książka Marcina Majewskiego zasługuje na uwagę, zarówno specjalistów, jak i młodych adeptów biblistyki, oraz że stanowi ważne osiągnięcie w polskiej biblistyce. Dzięki niej polski czytelnik może przyjrzeć się aktywności judejskiego środowiska kapłańskiego i dostrzec jego dominujący wpływ na uformowanie Pięcioksięgu, tak znaczącego dla judaizmu i chrześcijaństwa oraz kultury światowej.